

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

В статті висвітлено основні проблеми, пов'язані з працевлаштуванням в Україні, особливості зайнятості молоді та запропоновано шляхи для зменшення молодіжного безробіття.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Працевлаштування, зайнятість молоді, тіньова зайнятість, молодіжне безробіття, економічний туризм.

Актуальність теми. Молодіжний сегмент ринку праці — найбільш проблемна частка загальнонаціонального ринку праці. Пошуки першого робочого місця, невідповідність рівня та якості отриманої освіти професійним обов'язкам, відсутність досвіду роботи, невідповідність запитів молоді та пропозицій роботодавців посилюють напруження на ринку праці. Недостатня увага з боку держави до таких проблем, відсутність системної програми регулювання, законодавча неврегульованість можуть стати підґрунтям для соціальних та політичних потрясінь. Ці питання актуальні для багатьох країн. Так, нині в європейських країнах склалася критична ситуація на ринку праці, коли доводиться балансувати між задоволенням попиту співвітчизників на працю та економічною доцільністю залучення дешевшої робочої сили іноземних мігрантів. Для збільшення зайнятості та працевлаштування молоді вживаються заходи на кшталт закону про тимчасовий найом та закріплення за роботодавцем права без попередження звільняти молодих працівників з їхнього першого робочого місця (від якого уряд Франції змушений був відмовитися під тиском студентських протестів). Кількість молоді, яка отримує роботу у такий спосіб, справді значно зростає, однак скорочується чисельність молоді, яка має постійну роботу. Нині в Італії половина найманих працівників молодших 30 років має лише короткотерміновий (на три-чотири місяці) контракт з роботодавцем.

Невирішені проблеми працевлаштування молоді призводять до зростання безробіття та зниження рівня життя; поширення *пасивних* (утриманство), *нерегламентованих* (тіньова зайнятість) і *деструктивних* (кримінал) моделей поведінки; спонукають до зовнішніх трудових міграцій; спричиняють психологічні зміни

(втрату мотивації до праці, зміну структури ціннісних орієнтацій і падіння престижності легальної зайнятості). З поглибленням соціально-економічних перетворень нині фундаментальне значення людської праці в розвитку суспільства набуває дедалі більшої ваги. Ускладнюються уявлення щодо особистості сучасного працівника, глибинних основ прояву його мотивації до трудової діяльності. Дослідження соціальних проблем, ціннісних орієнтацій та спонукальних мотивів до різних моделей поведінки на ринку праці дають змогу не лише проаналізувати ситуацію на ньому та виробити механізми та важелі впливу, але й закладають базис для з'ясування передумов підвищення якості людського капіталу та конкурентоспроможності робочої сили як новітнього чинника економічного розвитку та національної конкурентоспроможності. Проблематика працевлаштування та зайнятості молоді давно є предметом дослідження учених (економістів, демографів, психологів, соціологів), перебуває у фокусі уваги журналістів, представників державних установ та неурядових організацій. Водночас суспільно-економічні трансформації часів незалежності України, швидкість світових глобалізаційних тенденцій призводять до загострення ситуації на ринках праці усіх рівнів та сегментів, спонукають до динамічного аналізу ситуації та пошуків оптимальних рішень. Соціально-економічні аспекти праці та зайнятості, зовнішніх трудових міграцій у межах національного, регіональних та локальних ринків праці досліджуються Д. Л. Богинею, В. В. Онікієнком, Е. М. Лібановою, О. А. Грішновою, С. І. Бандуром, О. М. Балакіревою, І. В. Перегудовою та іншими вітчизняними науковцями.

Демократизація суспільства і нові реалії ринкової економіки розширили можливості молоді у виборі сфер та видів економічної діяльності, територіальної та професійної мобільності, значно скоригували її вимоги до робочого місця та загалом трудову ментальність. Разом з тим, унаслідок відмови від напівпримусових форм зайнятості, послаблення державного контролю за працевлаштуванням, зокрема, розподілом молодих спеціалістів, скорочення соціальних програм, підвищилась незахищеність молоді на ринку праці, суттєво ускладнилась її соціальна інтеграція, загострилися проблеми молодіжного безробіття.

Мета та завдання дослідження. Таким чином, основною метою статті є вивчення проблем соціального характеру, які пов'язані з працевлаштуванням молоді; з'ясування передумов і чинників, що сприяють або перешкоджають інтеграції молоді у

ринок праці, її адаптації до нового статусу — працівника; питання соціальних гарантій та необхідності підтримки з боку держави; потреб та мотивів, що зумовлюють міграційні орієнтації. Глибинний якісний аналіз цих питань дає змогу розробити рекомендації, спрямовані на оптимізацію державного регулювання зайнятості молоді, реалізацію нею свого трудового потенціалу та сприяння працевлаштуванню, запобігання безробіттю та масовій трудовій міграції.

Покликанням молоді є формування майбутнього української держави, її розбудови, зміцнення, виведення на передові економічні, наукові, культурні рубежі. Але зараз молоді люди потребують допомоги і підтримки, аби отримати професію і освіту, влаштуватися на роботу, створити міцну забезпечену сім'ю. І це повинні зрозуміти у владних структурах. Важливо, щоб молоді громадяни брали активну участь у підготовці законодавчих проєктів, які безпосередньо стосуються їхнього життя. Сучасна молодь вже довела, що має активну життєву позицію, вона не байдужа до долі держави, у якій їй жити, працювати, творити. Однак, актуальність проблеми характеризують, зокрема, такі цифри, що на сьогодні приблизно половина безробітних — молоді люди віком до 30 років, а рівень безробіття серед молоді є значно вищий, ніж серед інших вікових категорій. Соціальне значення працевлаштування молоді ставить проблему молодіжного безробіття на одне з перших місць у державній молодіжній політиці.

Переважна більшість молодих людей, котрі виходять на ринок праці, є недавніми випускниками навчальних закладів різного рівня акредитації. Щороку навчальні заклади випускають молодих спеціалістів, переважна більшість з яких залишаються з проблемою працевлаштування віч-на-віч. Тому одним з найважливіших завдань роботи з молоддю є сприяння працевлаштуванню випускників.

Важливою проблемою на сьогоднішній день є відсутність державного прогнозування потреб економіки у спеціалістах з вищою освітою. Тому й виникають на ринку праці диспропорції попиту й пропозиції дипломованих фахівців. Зокрема, на вакансію юриста претендують дев'ять, менеджера — вісім, бухгалтера — шість осіб. Та знайти хорошого менеджера, який би міг успішно організувати виробничий процес, дуже непросто.

Роботодавці не хочуть брати на роботу початківців, мотивуючи це відсутністю у них досвіду. Але ж де його набути, якщо немає можливості отримати роботу? Аби збалансувати попит і про-

позицію на ринку праці, слід чітко прогнозувати: скільки, для кого і де готувати кадри. Такі передбачення мають стати невід'ємною частиною макроекономічного прогнозу розвитку галузей. Для підвищення їх достовірності варто поліпшити якість статистичних даних, удосконалити методологію розрахунків. До цього процесу доцільно залучити фахівців Мінпраці, Міносвіти, служби зайнятості та науковців. Таким прогнозуванням вже більше 50 років займаються у США та у країнах Європи, долучились до нього Росія і Україна.

Професійна підготовка і навчання молоді — велика проблема не лише для служб зайнятості. Нею постійно повинно опікуватися усе суспільство. Прогнозувати, які професії нині потрібні для виробництва і управління, без яких не обійтися у майбутньому необхідно на державному рівні. Лише тоді наша країна зможе поєднати чільне місце серед розвинутих держав. Не можна далі миритися з ситуацією, коли випускники багатьох навчальних закладів змушені йти в центри зайнятості, бо здобута ними професія не має попиту на ринку. Так само й ті, хто зараз сидить за шкільною партою, не знають, які професії будуть престижними після отримання ними атестатів зрілості. Нерідко не знають цього й ректори ВНЗ та директори ПТУ. Причина — у відсутності державної програми профорієнтації на перспективу. Суттєво вплинути на ситуацію на основі науково-обґрунтованого прогнозу може лише одна інституція у державі — служба зайнятості, котра повсякденно спілкується з роботодавцями і виконує їхні замовлення з підготовки потрібних суспільству кадрів. Аналізуючи тенденції розвитку світової та вітчизняної економіки, вона зможе організувати випереджаючу підготовку потрібних кадрів. При цьому слід враховувати особливості регіонів, адже в Донбасі одні умови, у Прикарпатті чи Криму — інші. Важливою складовою успіху молоді в пошуку роботи є ініціативність, активна позиція та наявність необхідних знань і навиків особи, котра бажає отримати роботу.

Діяльність у цьому напрямі повинна заохочувати людину до активнішого та кваліфікованішого пошуку роботи, не дати їй зневіритися у можливості власного працевлаштування.

Основним заходом зі сприяння працевлаштуванню молоді є відпрацювання порядку надання профорієнтаційних та профдіагностичних послуг як у навчальних закладах різного рівня, так і в центрах зайнятості та громадських організаціях. Актуальним залишається й проведення перенавчання, оскільки молодь є більш відкритою до освоєння нової спеціальності. Причому

перенавчання повинно проводитися тільки після аналізу кон'юнктури ринку праці та професійної придатності молоді людини.

Проблеми зайнятості молоді (зокрема випускників навчальних закладів), яка становить третину загальної чисельності незайнятих громадян, що перебувають на обліку в державній службі зайнятості, регулюються відповідно до положень законів України «Про зайнятість населення» та «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» шляхом: надання випускникам навчальних закладів першого робочого місця у рамках державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників і спеціалістів; бронювання на підприємствах, в установах та організаціях, незалежно від форми власності з чисельністю понад 20 осіб, до 5 % загальної кількості робочих місць за робітничими професіями для молоді, яка закінчила загальноосвітні, професійно-технічні навчальні заклади, звільнилася зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби та якій надається перше робоче місце, адресного бронювання на підприємствах робочих місць для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; створення маркетингових служб навчальних закладів з метою сприяння працевлаштуванню випускників; надання підтримки підприємницької ініціативи безробітних, у тому числі молоді, зокрема, виплати одноразової допомоги з безробіття для організації підприємницької діяльності; створення роботодавцями додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних, у першу чергу випускників навчальних закладів і жінок, зареєстрованих у державній службі зайнятості, та надання роботодавцями дотацій у розмірі витрат на заробітну плату працівників, прийнятих на роботу з цієї категорії осіб; економічного стимулювання роботодавців, які приймають на роботу (або стажування) випускників навчальних закладів; залучення молодіжних центрів праці до вирішення питань працевлаштування, навчання новим професіям та підвищення кваліфікації молоді; надання підтримки підприємцям-початківцям; формування підприємницької ініціативи молоді. Необхідно у нашій державі розробити ефективніші механізми, які б стимулювали працевлаштування молоді і сприяли б розвитку молодіжних підприємницьких ініціатив. Це повинно знайти відображення у державній молодіжній політиці. Зокрема, доцільно фінансувати молодіжні програми за рахунок бюджетів усіх рівнів та проводити конкурси програм, на державному рівні прогнозувати потреби ринку у кваліфікованих спеціалістах. Важливо також розвивати співробітництво з

молодіжними організаціями, удосконалювати механізм надання молодим громадянам першого робочого місця, відпрацьовувати модель забезпечення вторинної та сезонної зайнятості, сприяти формуванню ефективного діалогу між молодими підприємцями-роботодавцями та державою.

Часто молоді люди, а іноді і не зовсім молоді, не переймаються проблемами власного пенсійного забезпечення у майбутньому. Тому не поспішають оформити трудові відносини з роботодавцями, а отримують заробітну плату «за домовленістю», «у конверті». Насправді ж, тіньова зайнятість зменшує надходження до бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів і в кінцевому підсумку обертається зубожінням тих, хто навчає і виховує наших дітей, дбає про культурний і професійний розвиток, фізичне і моральне здоров'я нації, забезпечує обороноздатність країни. За такої ситуації наша держава не може створити умови для гідного життя пенсіонерів, інвалідів, дітей-сиріт.

Серед чинників, що заважають молоді займатися підприємництвом, слід назвати відсутність соціальних гарантій, великий ризик, відсутність підтримки з боку держави, незахищеність від кримінальних структур, свавілля чиновників.

Окрім того, скорочення вакансій та несприятливі умови для розвитку підприємництва спонукають молодь реалізувати власну економічну активність у тіньовій економіці. За соціологічними даними частка молодих громадян, які залучені нині до неформальної, тобто офіційно незареєстрованої діяльності, становить близько 30 %, а ще приблизно такий же відсоток молоді мають досвід такої діяльності у минулому.

Найбільш поширеними видами зайнятості молоді у неформальній економіці є виробництво, продаж і перепродаж домашньої сільськогосподарської продукції, випадкові заробітки у приватних осіб, виробництво, продаж і перепродаж промислових товарів.

Останнім часом суттєво зменшився «економічний туризм». Досить важливими джерелами доходів для молоді є також такі види незареєстрованої діяльності, як робота водієм на власному автомобілі, різні домашні ремесла, будівельні, ремонтні роботи.

Певна частина молоді залучена до кримінальної економіки, тобто заборонених законодавством видів діяльності, а саме: транспортування і реалізація наркотиків, секс-бізнес, рекет тощо. Проте достовірних даних про рівень зайнятості молоді у кримінальній економіці на сьогодні, на жаль, немає.

Держава поки що неспроможна вирішувати всі проблеми самотужки. Тому всім громадським об'єднанням варто працювати

над цими питаннями та проблемами і шукати ефективні форми їх вирішення і лише створивши в Україні сприятливе підприємницьке середовище ми вирішимо багато важливих проблем, у тому числі і для розвитку економічної активності молоді та реалізації свого трудового потенціалу.

Отже, основними заходами, які повинні проводитися для зменшення безробіття серед молоді, мають бути агітаційна та просвітницька роботи, зокрема:

1. Створення Молодіжної біржі праці.
2. Розроблення проектів, орієнтованих на фінансування активних заходів сприяння зайнятості серед молоді.
3. Проведення дослідження з метою визначення спеціальностей, професійних навиків та рівня кваліфікації, якими повинні володіти випускники. До проведення даних досліджень можуть залучатися соціологічні лабораторії вищих навчальних закладів областей.
4. Включення до навчальних програм обов'язкового стажування студентів останніх курсів на підприємствах, в установах та організаціях для набуття випускниками практичного досвіду роботи. Розробка механізму пропагування серед студентів та учнів роботи за сумісництвом у вільний від навчання час та організацію експериментальних підприємств у навчальних закладах.
5. Розроблення та впровадження механізму фінансової та іншої підтримки підприємств, установ та організацій, які беруть участь у реалізації цієї програми.
6. Проведення навчання з техніки пошуку роботи та розповсюдження матеріалів щодо проблем зайнятості, розширення інформаційного поля про стан на локальному ринку праці, потенційних роботодавців тощо з метою створення умов для самовизначення особи.
7. Проведення інформативних і навчальних семінарів та тренінгів щодо можливостей працевлаштування, активізації власних зусиль у вирішенні проблем зайнятості та підвищенні самооцінки.
8. Організація зустрічей з роботодавцями та з колишніми безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес.
9. Впровадження в програмах навчальних закладів курсів з техніки пошуку роботи та факультативних занять з організації власної справи.
10. Проведення координації міжнародної діяльності: в частині обміну студентами з метою стажування, виконання волонтерських та тимчасових робіт тощо.

Література

1. Випускники ВНЗ у реальному бізнесі: яких знань і навичок їм бракує? // Вісник Консорціуму із удосконалення менеджмент-освіти в Україні. — 2004. — Лютий. — С. 2—3.

2. Ляницька О. В. Проблеми безробіття і трудова міграція українців // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 8 (50). — С. 167—172.

3. Лесин В. Працевлаштуванню молоді особливу увагу // Соціальний захист. — 2003. — № 2. — С. 23—25.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2008

УДК 94 (477.5)

С. М. Журман, аспірант
кафедри історії економічних вчень
та економічної історії,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

«РЕМІСНИЧЕ ПОЛОЖЕННЯ» 1785 РОКУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЦЕХОВІ ТОВАРИСТВА ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Ремісничі товариства протягом кількох століть виробляли різноманітну продукцію задовольняючи попит населення. У XVIII ст. вони почали занепадати за багатьох причин. Однією з них було запровадження законодавчою владою різноманітних «антицехових» правових актів. У статті аналізується нормативний зміст «Ремісничого положення». Організаційні нововведення, збільшення підконтрольності товариств від органів місцевого врядування, кількісне зростання оподаткування ремісників, що негативно позначилися на цілісності цехового устрою.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ремісничі товариства (об'єднання), цехові привілеї, Ремісниче положення, законодавчо-нормативний акт, органи місцевого врядування (магістрати, ратуші), організаційні нововведення, штрафні санкції.

Історико-економічні дослідження особливостей формування національного промислового виробництва мають тісний і невід'ємний зв'язок з надбаним Україною досвідом. Аналіз історичної спадщини передбачає розгляд тих нормативно-правових документів, що визначали економічно-еволюційний розвиток тогочасної промисловості країни.

Протягом XVIII ст. на території Лівобережної України, під впливом централізованого керування російської влади, відбува-